

sátovi – k dítěti a ostře odmítá všechny formy nehodnotného umění, které nevytvářejí prostor pro tvořivé domýšlení díla, a proto i pro výchovu, která kreativitu dítěte nepodporuje. Vystupuje proti kýčovitým ilustračním výtvorům podléhajícím komercializaci. Ne každému úzce zaměřenému teoretikovi je však dáno, aby se v pravou chvíli „osvobodil ze zajetí“ dílčích údajů, překročil hranice svého teritoria a přitom z nich dokázal těžit ve prospěch svých široce pojatých uměnovědných a uměnovýchovných rozhledech, jež uložil do posledních a nejvzrálějších svých spisů: *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež* (Praha 1985) a *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež* (Praha 1989).

Doslova průkopnický charakter mají jeho teoretické studie věnované **otázkám pracovní výchovy**. Estetickovýchovným aspektům práce se zřetelem k práci fyzické věnoval pozornost ve statích *Estetický vztah k práci a jeho význam ve výchově* a *Výchova estetického vztahu k práci*. V první z nich předestírá (na základě výsledků vlastního výzkumu) svou koncepci pracovní výchovy, pro níž je příznačné výrazné propojení pracovního a estetického, a to s cílem posílit estetiku pracovního procesu a jeho výsledku.

Holešovský je uměnovědec nebyvale vytříbeného estetického citu, který se nedá získat studiem na žádné univerzitě. Jeho práce vyžadují soustředěné studium. Protože v nich autor nepetrifikuje ustálené názory, ale provokuje jimi k zamýšlení, jsou s to získat pozornost odborníků z více oblastí – uměnovědců, psychologů a pedagogů, ale i literárních a výtvarných umělců. Při jejich studiu si lze nepochybně učinit povšechnou představu o názorové orientaci a šíři poznání jejich autora, dokonce můžeme vytušit i jeho subjektivní prožitky, kterými bylo takové poznání motivováno a prováděno, ale jen těžko vytušíme, jakou cestou musel projít, než mohl o pojednáváných jevech vypovídat s tak širokým přehledem.

Jako kritik byl otevřený a přístupný novým i měnícím se pohledům. Měl však i zvláštní schopnost přitáhnout k sobě lidi dělné a oddané svým předsevzetím. Byl to člověk vzácně lidský a vždy ochotný vslechnout starosti druhého, poradit (se

skromnosti jemu vlastní) a pomoci. Právě díky jeho osobním vlastnostem se stále daří udržet v povědomí odborné veřejnosti vážnost a úctu k jeho dílu a obraz vzácného člověka ve vzpomínkách jeho přátel, žáků a následovníků. A protože jsem měl příležitost (díky příznivé shodě okolností) pracovat v jeho blízkosti a pod jeho nesvazujícím a inspirujícím vedením, poznal jsem i způsoby jeho uvažování. Jemu také vděčím za to, že jsem si mohl již v prvních svých pracích ověřit jeho metodologické krédo (to fungovalo jako odborný svorník našeho vztahu, který se později změnil v přátelství): zkoumat jevy v širších mezioborových souvislostech. Proto také v diskusích o estetické výchově vždy vítal nekonvenční názory a nekonformní postoje a diskuse vedl v intencích širokého pojetí a v atmosféře názorové tolerance. Akademická veřejnost Masarykovy univerzity má nejednu příležitost připomenout výročí jeho narození: svým vědeckým dílem totiž významnou měrou posílil její mezinárodní prestiž.

Faksimile podpisu prof. Holešovského.

V. SPOUSTA

Jan Šmarda (1904–1968)

Dne 7. prosince 2004 uplyne 36 let od úmrtí třebešického rodáka Jana Šmardy, který – kdyby mu to bylo osudem dopřáno – by

se o něco později, 27. prosince, dožil rovně stovky.

Měl jsem to štěstí být Šmardovým žákem během jeho nepříliš dlouhého působení ve funkci vedoucího katedry botaniky Přírodovědecké fakulty brněnské univerzity, která se už při mém příchodu na fakultu nesměla nazývat Masarykovou a která byla o něco později přejmenována na Univerzitu J. E. Purkyně. Jako student 1. ročníku jsem ještě asi dvakrát zahlédl na fakultě Šmardova předchůdce prof. Josefa Podpěru v doprovodu jeho paní, ale přímo na katedře už jsem se s ním nesetkal. Brněnská botanika pro mne tak byla jednoznačně spjata se jménem doc. Šmardy. Jeho cesta na univerzitu nebyla přímočará. Po studiích na učitelském ústavu v Brně a na reálce v Novém Městě na Moravě nejprve učil na obecných a měšťanských školách na různých místech západní Moravy a teprve potom externě studoval na univerzitě, kde po úspěšné obhajobě své disertace na téma „Geobotanické poměry povodí Svatky a Svitavy“ získal v r. 1938 titul RNDr.

Po válce působil nejdříve jako kurátor herbáře Moravského muzea, později se stal vedoucím botanického oddělení a v letech 1949–1952 působil jako ředitel Moravského muzea. Už v té době přednášel jako externista na Botanickém ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, kde se u prof. Podpěry v r. 1946 habilitoval; v roce 1952 převzal vedení ústavu a byl ustanoven do funkce docenta.

Kromě své pedagogické činnosti na fakultě stál při zrodu Geobotanické laboratoře tehdejší ČSAV, pozdějšího Botanického ústavu ČSAV, který existuje dodnes jako Botanický ústav AV ČR a připravuje se na oslavu půlstoletí své činnosti. Tuto laboratoř jako externista vedl od roku 1955, kdy pro ni v jejích skromných počátcích poskytl část prostorů katedry. Jako studenti jsme tak již měli možnost kontaktu s pozdějšími předními pracovníky Botanického ústavu, kteří dali základ geobotanického zaměření jedné z jeho významných pracovních skupin.

Jako studenti jsme brali docenta Šmardu nejen jako učitele, ale i tátu a staršího přítele. Jeho postoj k nám byl naprosto neformální, dovolovali jsme si k němu i neškod-

Naši chlapi:
P. Kühn, doc. Šmarda, F. Figer

né žertíky, za což se nikdy neurazil. To samozřejmě nikoliv na přednáškách, které nakonec nebyly tím hlavním, co nám dal, ale na terénních exkurzích, které byly nevycerpateľnou studnicí poznatků, jež jsme od něj získali. Byl především terénním pracovníkem. Dovedl se při terénních pracích výborně orientovat ve studované problematice a intuitivně se dobíral toho, na co by jiní potřebovali třeba přístroje nebo založení pokusů. Neznamenal to však, že by se byl vyhýbal třeba v ekologických studiích přístrojovému vybavení, vždyť určité faktory je nutno přece jen exaktně stanovovat. Často si na něj vzpomenu, s jakou radostí by byl jistě přivítal dnešní terénní přístrojovou techniku, která se dá tak říkajíc strčit do kapsy. V době našich studií jsme vlekli třeba do Belanských Tater těžké přístroje, které v tehdejších Vývojových dílnách ČSAV konstruoval a s námi je v terénu do chodu uváděl pan inženýr Rubeš; ty neukazovaly hodnoty na displejích, ale měřidla měla velmi lehce zranitelné ručičky různých -metrů, kterými se měřily hodnoty síly větru, intenzity slunečního svitu či změny odporu půdního prostředí v závislosti na vlhkosti.

Pan docent nás kromě znalostí vyšších rostlin uvedl též do tajů říše mechorostů,

kteří jsme se učili určovat pomocí mikroskopu po návratu z exkurzí. Na repartici rostlinných druhů v trvalých čtvercích nebo v transektech, na profilech rostlinných společenstev např. na girlandových půdách Belanských Tater jsme se učili, jak kresbou věrně zachytit pozorované jevy. Naše pobyty na horských chatách bez elektrického proudu byly nemyslitelné bez dlouhých hodin zpěvu bohatého repertoáru lidových písní, nefalšovaného folkloru, které se často táhly dlouho do noci. Tvořili jsme tak s panem docentem partu, v níž nikoho nenapadlo, aby se z něčeho ulil.

Jak jsem se po skončení studia a nástupu do zaměstnání bohužel dověděl, byl v roce 1961 doc. Šmarda na základě nepodložených obvinění zbaven funkce vedoucího katedry a proti své vůli musel odejít z fakulty. Až do své předčasné smrti pak pracoval v Kabinetu geomorfologie (pozdějším Geografickém ústavu ČSAV) v Brně jako vědecký, později vedoucí vědecký pracovník biogeografického oddělení. Nejen na tomto pracovišti, ale již během svého působení na fakultě uplatňoval svoje výborné ekologické cítění mj. v tehdy probíhajících bouřlivých diskusích okolo výstavby vodního díla Nové Mlýny, jehož byl vášnivým odpůrcem, což budilo nelibost u tehdejší vládnoucí garnitury.

Srpen 1968 byl pro něj těžkou ranou a jsem přesvědčen, že i jednou z příčin jeho předčasného skonu. Když jsem se o něm dověděl, nechtěl jsem tomu věřit, protože jsem měl doc. Šmardu před očima jako vitálního terénního pracovníka, který sice občas v terénu maskoval potřebu odpočinku při výstupu tím, že se zastavil a svolal nás k sobě jako kuřata, aby nám ukázal nějakou zajímavou rostlinu nebo mech, ale jinak zdolával výšky v Beskydech, Jeseníkách nebo Tatrách s obdivuhodnou houževnatostí. Jsem rád, že jsem se s ním mohl v tom smutném podzimu rozloučit na Ústředním hřbitově v Brně. Znamenal pro mne nesmírně mnoho.

V. ŘEHOREK

Vzpomeňme prof. Otakara Nováka (28. 12. 1905 Vídeň – 9. 10. 1984 Praha)

Jsou osobnosti, na něž bychom neměli zapomenout. Pro brněnské a české romanisty je to jistě literární historik profesor Otakar Novák. Příštího roku by se dožil sta let a letos si připomínáme dvacáté výročí jeho úmrtí. S brněnskou Masarykovou univerzitou ho nejprve spojilo studium. V bohemistických a romanistických oborech měl za učitele Arna Nováka, Prokopa Miroslava Haškovce, Josefa Kopala. Dvojí studijní orientace se promítla do jeho prvních časopiseckých studií a článků, jež publikoval od roku 1929 v *Časopise pro moderní filologii*, v *Lumíru* a *Lidových novinách*. Týkaly se vztahu mezi českou kulturou a kulturami románskými – Jaroslava Vrchlického a Anatola France, Itálie a českého písemnictví, italské kultury. Z francouzské literatury pak hlavní pozornost vedle Anatola France patřila Ernestu Renanovi. Tomu také byla věnována Novákova habilitační práce – *Renanova teorie stylu* (Praha 1946). Po působení na českých gymnáziích (1933–1946) přichází Otakar Novák do románského semináře Karlovy univerzity v Praze, nejprve jako asistent a nato jako docent francouzské literatury (1947). Do Brna se vrací, aby zaplnil místo uprázdňené úmrtím profesora Otakara Levého. Od roku 1953 se brněnská romanistika stala jeho jediným pracovištěm. Jako docent a od roku 1964 profesor zde spolu s profesory Ducháčkem, Ohnesorgem a docentem Rosendorfským koncepčně pracoval na rozvoji české romanistiky, vytvořil v Brně plodné, nedogmatické středisko bádání a vzdělání. Z jeho významných žáků je třeba připomenout profesory Fryčera, Šrámka, Bartoše, Pačesovou, docenta Seidla a docentky Lukavskou a Miličkovou. Svorníkem rozvoje bylo vytvoření časopisu *Études Romanes de Brno* (1965).

Novákovo dílo čítá přes dvě stovky položek – knihy, studie, předmluvy, recenze. Pracoval cílevědomě a poctivě. Ctil přesnost myšlenky, a proto nepodceňoval re-